

לעילוי נשמת
הר"ד
יוסף וולף ז"ל
ברוך חנדל הי"ד
ת.נ.צ.ב.ה.

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש החסידי סוכטשוב
כולל חסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרב חיים משה סוכטוב זצ"ל
בית מדרש
למניחי שיעור "דף היומי"
רחוב סופר 1 ת.ד. 411 כיכר סוכטוב

זכרון עולם
האשה החשובה
רודת צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר שאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

י"ל ט"י ביהמ"ד למניחי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

בס"ד, כ"ט ניסן תשס"ח

מסכת נזיר מ"ה-נ"א

גליון מס' 467

השבוע בגליון

שכירת מרכבה מהירה כדי להציל את החולה מחילול שבת

- עריכת "חלאקה" בבית הכנסת
- מקור ל"חלאקה" בגיל שלש
- גילוי ראש בבית הכנסת
- לתלמידי חכמים מותר להסתפר בבית כנסת
- האם הכהן חייב לשכור קברנים שימלאו את מקומו?

- עיכוב קבורת המת לכבודו, אימתי?
- דיני "מת מצוה", אימתי?
- עיכוב קבורת מת כדי לשתפו במחאה
- כניסה לאהל בו קבור "סבון יהודי" ואפר הנשרפים
- האם יש צורך לברר את מקור השער של פאה נכרתי?

דף מה/א או אינו אלא פתח אהל מועד ממש

עריכת "חלאקה" בבית הכנסת

המדרש מבאר (תנחומא פרשת קדושים סימן י"ד) את הפסוק (ויקרא יט/כג) "ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו" ואומר, שהמילים "שלש שנים יהיה לכם ערלים", נסובות על אודות שלש שנותיו הראשונות של התינוק בהן אין הוא מסוגל לדבר כהוגן. המילים "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים לה'", מלמדים שעל אביו להקדישו לתורה וללמדו תורה.

מקור ל"חלאקה" בגיל שלש: בשו"ת "ערוגת הבושם" (חלק "אורח חיים" סימן ר"י) הסיק מכך, שמנהג החסידים ואנשי המעשה להשהות את תגלחת בניהם הקטנים עד מלאת להם שלש שנים הוא מנהג של תורה, שכן אז מתחילים ללמדם תורה. זהו גם המועד להתחיל במצוות חינוך של גידול הפאות ויתר המצוות, כי בגיל זה הבנת הילד מתחילה להתפתח.

מסיבת "חלאקה" בימי חול המועד סוכות: בעל "שולחן גבוה" (סימן תקל"א ס"ק י"ג) מעיד, שראה בירושלים עיר הקודש "מעשה רב", שהיו עורכים את תגלחתו הראשונה של הקטן בבית הכנסת ברוב עם בימי חול המועד סוכות בתופים ובמחולות. ה"שדי חמד" (מערכת בית הכנסת אות ט') מביא את המנהג הנזכר, ושואל עליו מדברי גמרתנו, בה מבואר שלא היו מגלחים את הנזיר מול פתח אהל מועד ממש משום שהדבר נחשב לבזיון לבית המקדש, וכן נפסק להלכה (רמב"ם הלכות נזירות פ"ח ה"ג). אם כן אף בבית הכנסת הנחשב כבית מקדש מעט יש לכאורה, להימנע מלהסתפר, וכיצד איפוא, נהגו לגלח את הקטן בבית הכנסת?

גילוי ראש בבית הכנסת: בדבריו, מוסיף ה"שדי חמד" ושואל על מנהג זה, שהרי בשעה שמגלחים את הקטן מגלים את ראשו, דבר האסור בבית הכנסת [כפי המבואר שם]. ה"שדי חמד" מתרץ, שיש לומר בדוחק שכיון שתגלחת הקטן מצווה היא, מקלים בזה. בספר "פירות תאנה" הקשה על תירוצו של ה"שדי חמד", שהרי גילוח נזיר הוא מצווה מדאורייתא, ואף על פי כן אסרו על הנזיר להתגלח מול פתח העזרה משום בזיון. הרי לנו כי הסברא של "דבר מצווה" אינה מועילה לעניין ביזוי מקום מקודש.

לתלמידי חכמים מותר להסתפר בבית כנסת: בספר "פירות תאנה" הביא תירוץ המוזכר באחרונים, שעל פי המבואר בגמרא אמנם לא גלחו את הנזיר בעזרה, אך היו מגלחים אותו בלשכת הנזירים **שבעזרת הנשים**, כמבואר במשנה (מדות פרק ב' משנה ה' וכן פסק הרמב"ם הלכות

דבר העורך

מדוע בכה רבי דוד בהר"ן?

בשבת הגדול התחילו עשרות אלפי משפחות בלימוד הלכות השבת מתוך הספר "מאורות השבת". זהו החלק הרביעי בסדרה שיוצא לאור, ושנה ומחצה אחרי שהרעיון פשט בבתים רבים כבר אין צורך לתאר את נחיצותו. רבים וגם טובים התוודעו להלכות ולפרטים שונים שלא ידעו לפני כן על בוריים, ובעובדה זו לבדה יש כדי להמריעם הלאה לטובתם ולטובת בני משפחותיהם.

יראת שמים והדקדוק בהלכה שלובים זה בזה ולמען האמת אפילו אינם שלובים זה בזה אלא חד המה - לא יתכן שידקדק אדם בהלכה ויבקש לדעתה על בוריה על כל פרטיה, אם אינו ירא שמים, ומאידיך גיסא, לא יתכן ירא שמים שלא יבקש לדקדק בהלכה, שהרי האלוקים אותו הוא ירא הוא אשר ציווה את ההלכות.

יהודי הזוכה לחיות בדקדוק ההלכה, הרי הוא רווי אושר עילאי על אשר זכה לקיים את רצון קונו. פעמים שעדות על אושר זה תבוא לידי ביטוי דווקא בבכי מר - באותם מקרים בהם טעה, או כמעט נכשל, אזי יעיד בכי זה על חשקו הרב בקיום רצון הבורא, כאדם המאבד יהלום וצערו הרב מעיד על אבדו העצום.

לא מכבר שמענו מעשים אחדים על תלמידי חכמים מופלגים, שיש בהם כדי לעורר על הזהירות בהקפדה על קיום ההלכה.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל למד חברותא עם הצדיק הירושלמי הגאון רבי דוד בהר"ן זצ"ל. לימים סיפר הגרש"ז על יראת השמים העצומה שקיננה ברבי דוד: הייתי עד בהזדמנות

עילוי נשמת

הר"ר **זרח פלוק** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע כ"ח בניסן תשי"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו
הר"ר **אברהם פלוק** ומשפ' שיחיו-ת"א

עילוי נשמת

מרת **מלכה מחלה הגר** ע"ה
ב"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' באייר תשס"ו
תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה ידידנו
הר"ר **דוד הגר** הי"ו

עילוי נשמת

הר"ר **אברהם יצחק שנוור** הי"ד
ב"ר אהרן ורצה הי"ד
נלב"ע ד' באייר תש"ח
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידנו
הר"ר **אבי שנוור** ומשפ' שיחיו - סביון

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידנו בני המשפחה שיחיו

נזירות פרק ח' הלכה ג). אם כן, אחר שרואים אנו שאף בהר הבית שקדושתו חמורה מקדושת בית הכנסת, כפי שכתוב במשנה (ברכות נד/א) "לא יכנס להר הבית במקלו ובמנעלו" ומבואר בגמרא (שם סב/ב) שאסור לעשות כן מדאורייתא, ובכל זאת הותרה תספורת לצורך מצווה, ודאי שבבית הכנסת עליו אומרים חז"ל (ברכות סב/ב) שמותר להכנס אליו במנעל (וכן נפסק להלכה "טור" ו"ש"ע א"ח סימן קנ"א סעיף ו' וסעיף ז'), על אחת כמה וכמה שמותר להסתפר בו לצורך מצווה.

מעניין לציין, שבנו של רבי חיים פלאגי' כותב על דברי אביו ("לב חיים" חלק ב' סימן קע"ב) האומר שאסור להסתפר בבית כנסת, שכתב ה"שלחן גבוה", שמותר לספר קטן בבית הכנסת כיון שזה צורך מצווה. על פי זה הוא מתיר לתלמידי חכמים שעיקר קביעותם בבית כנסת להסתפר שם, כדי שלא יבטלו מתורתם ואין זה נחשב לבזיון בית הכנסת שהרי רואים אנו שתספורת קטן הותרה בבית הכנסת.

דף מז/א אבל מטמאין למת מצוה

האם מותר להדליק מנורה בשבת עבור חולה

סוגייתנו עוסקת בדיני הזהירות והפרישות מטומאה, המוטלים על כהן גדול ועל נזיר. בתוך כך אומרת המשנה, שרשאים הם להתעסק בקבורת "מת מצוה" שנקרה בדרכם ואין מי שיביאהו לקבר ישראל, אף שהם נטמאים על ידי כך.

האם הכהן חייב לשכור קברנים שימלאו את מקומו? דנו הראשונים והאחרונים, מהי ההלכה במקרה שנקרה "מת מצוה" בפני הכהן, ועומדת בפניו האפשרות לממן מכיסו שכר עבור קברנים שיבואו אל המקום בו מוטל המת ויתעסקו בקבורתו במקומו. האם חייב הכהן להזיל מממונו כדי שלא יטמא בטומאת מת, או שמא מאחר ובפניו מוטל "מת מצוה" הדורש קבורה, רשאי אף הכהן לקבורו.

הרשב"א (יבמות פט/ב) כתב, שרשאי הכהן לקבור בעצמו את "מת המצוה" ואינו חייב להזיל ממון מכיסו כדי שלא יטמא. כך גם פוסק הרמ"א (יו"ד סימן שע"ד סעיף ג'): "יש אומרים אם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר, אינו חייב לשכור משלו אלא מיטמא אם ירצה". בטעם הדבר מבאר ה"ש"י חמד" ("דברי חכמים" סימן ל"ט) שאחר שהמת מוטל בפניו, נתחייב הכהן במצוות קבורתו ועל כן אין דורשים ממנו לחפש דרכים כדי להיפטר הימנה למרות שהוא נטמא תוך קיום מצוות הקבורה.

שכירת מרכבה מהירה כדי להציל את החולה מחילול שבת: נידון זה, אם על האדם להזיל מכספו כדי למנוע מצבים בהם יאלץ לעבור בהיתר על דיני התורה, נוגע גם לגבי הלכות "פיקוח נפש". דוגמה הממחישה את הספיקות בנושא זה, נידונה בשו"ת "זית רענן", וכה היה **דבר המעשה**: חולה עני שהיה במצב מסוכן, נזקק לנסוע בדחיפות לרופא מומחה שקבע לו תור לתאריך מסויים. עקב הזמן הקצר שעמד לרשות החולה, הוא שכר סוס ועגלה שיסיעו אותו יומם ולילה אל הרופא הדגול.

בערב שבת הגיע החולה העני לעיר בה התגוררו יהודים רבים. בני הקהילה ארחוהו כראוי והשביעו את נפשו הרעבה, ומששמו לב כי בעיצומה של השבת הוא נפנה למרכבתו במטרה להמשיך בנסיעתו, תמהו ושאלהו מדוע הוא מחלל את השבת. העני ענה להם שמדובר ב"פיקוח נפש", וכיון שאין בידו סכום כסף המאפשר לו לשכור עגלה הרתומה לסוסים משובחים שעושים את דרכם במהירות, נאלץ הוא לנסוע בעגלה הרתומה לסוס זקן ובכך לחלל את יום השבת. בני העיר שמעו את דבריו, נדו בראשם, ונתנו לו להפליג לדרכו.

לאחר זמן מה, החל הספק לנקר בליבם, שמא חטאו חטאה גדולה לה' בכך שלא מימנו עבורו מכיסם עגלה וסוסים משובחים, ובכך היו מונעים ממנו לחלל את השבת.

בתחילת תשובתו (חלק א' סימן ב' אות ג') אל בני הקהילה, כותב בעל ה"זית רענן", שאמנם ראוי היה שידאגו לאחיהם המסכן ובכך יגמלו עמו גמילות חסד, ואף יקדשו שם שמים במעשיהם. אולם, הוסיף וכתב, שמעיקר הדין הם לא היו חייבים להפרישו מחילול שבת כאשר הדבר כרוך בהוצאה מרובה. זאת, כדברי הרשב"א המכריע לגבי כהן, שאינו חייב לשכור קברנים לקבור את "מת המצווה" כדי שלא ייטמא בעצמו. הרי לנו, שאין האדם מצווה להפסיד ממון כדי לשנות מצב קיים בו מותר לעבור על דיני התורה.

על פסקו של בעל ה"זית רענן" היו מהאחרונים שחלקו וסברו שההשוואה בין כהן הנתקל ב"מת מצוה" לבין פיקוח נפש אינה במקומה, וכה טעמם: כידוע, יש שתי הגדרות למצב בו מצוות "לא תעשה" נדחית מפני מצות "עשה". א. "הותרה" ב. "דחוייה". מצב של "הותרה" פירושו שהתורה אומרת, כי **כלל לא אסרה** על הכהן להיטמא בטומאת מת כאשר הוא נתקל ב"מת מצוה", לעומת זאת, מצב של "דחוייה" פירושו, כי אמנם מוטל איסור קבוע על הכהן להיטמא למת, אלא שכל זמן שאין אחרים שיטפלו ב"מת מצוה" נדחה איסור טומאה מפני מצוות הקבורה.

ההבדל בין שתי ההגדרות בא לידי ביטוי גם בנידוננו, שכן, אם איסור הטומאה הותר כאשר מוטל "מת מצווה" בפני הכהן, אזי גם כאשר באפשרותו לשכור אחרים שיקברוהו, אין הוא מצווה

אחת בה הגישו לרבי דוד כוס יין. צבע המשקה דומה היה לצבע תה ורבי דוד טעה וסבר כי כוס תה לפניו ולפיכך הוא בירך "שהכל נהיה בדברו" חלף "בורא פרי הגפן". כשטעם רבי דוד מן הכוס והתוודע לטעותו הוא פרץ בבכי מר! הנוכחים המופתעים ביקשו לנחמו ולעודדו כי סוף סוף בדיעבד יצא ידי חובה בברכת שהכל אך רבי דוד לא מצא בכך ניחומים וצרי לנפשו ומתוך כאב השיב: "איני יהודי של בדיעבד!"

מעשה דומה על הצדק הירושלמי סיפר הגאון רבי בצלאל זולטי זצ"ל.

לפני שנים הגיע רבי בצלאל לבית הכנסת, בחול המועד סוכות, ופגש ברבי דוד בהר"ן גועה מרות. ניגש רבי בצלאל אל רבי דוד וביקש לברך את עילת בכיו. רבי דוד שח לו בכאב כי בבוקר זה נטל את ארבעת המינים בידיו ובירך עליהם אך מיד נשטמו ההדסים מן הלולב וחושב הוא כי ברכתו לבטלה! רבי בצלאל שינס את מתניו כדי להרגיעו ויין בפניו כי ישנה שיטה הסוברת שגם הנוטל את ארבעת המינים בזה אחר זה יוצא ידי חובה, אף על פי שלא נטלם יחד. ברם לא היה בדברים כדי להרגיע את רבי דוד: "הרי לא נפסק כך להלכה!"

כבר במעשה זה די כדי ללמוד על מידת זהירותו המופלגת לקיים רצון בוראו, אך ההמשך של המעשה...

חלפו שנים אחדות שוב הגיע הגאון רבי בצלאל זולטי לבית הכנסת בחול המועד של סוכות ומצא את רבי דוד נאנח קשות. זאת הפעם שמר רבי דוד את כאבו בלבו ולא אבה לשיחו לרעו עד שזה הפציר ובו רבי דוד סיפר: "לפני ארבע שנים עמדתי כאן בשעה זו ובירכתי ברכה לבטלה!"

סיפר רבי בצלאל: ציינתי לעצמי לבדוק לשנה האחרת בתאריך זה מה מתרחש עם רבי דוד, ואכן באתי לבית הכנסת ושוב ראיתיו באותו מקום, באותה שעה עם אותו בכי...

בספר תנועת המוסר (עמוד 344) מסופר על הגאון רבי ישראל סלטר זצ"ל, שאם אירע שנכשל בכוונה של ברכה או תפילה, היה מהלך שעות ארוכות שקוע במחשבה ודאגה, תוך טיכוס עצה למצוא תיקון לדבר...

שח נכדו של בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, הגאון רבי יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל, כי בקרבו חקוק אירוע שלא מש מזכרונו עוד מימי נעורו:

היה זה בליל שבת קודש.

לאחר סיום סעודת השבת הוגש לפניו כוס תה. בביתו של הגאון זצ"ל לא השתמשו בחשמל, כמובן, והחדר הואר במנורות בוערות מוזנות בגז, שעממים היו מוקד משיכה לזבובונים זעירים. אירע מה שאירע וזבובון זעיר נקלע לכוס התה, וכמעט עמד הצדיק לשתות הימנו, אך הנכד חד העין הבחין בכך ומיד עצר את סבו משתיית התה. הסטייפלער החוויר והחל לרעוד! עוד רגע קט היה נכשל באיסור חמור! **הסב** והנכד נפרדו.

מספר הנכד: למחרת פגשתי את הסבא, הוא נראה עייף מכפי הרגלו. לשאלתי השיב: לא נרדמתי כל הלילה! הרעד שהחל בשעת גילוי ה'כמעט איסור', לא פסק כל הלילה. לא הייתי מסוגל להרדם!

★ ★ ★

אם הם כה חרדו כאשר טעו או כמעט נכשלו באיסור, האפשר לתאר את שמחתם העצומה כאשר זכו לקיים את המצוות כתיקון ובהידור! כל הון שבעולם לא ישווה לאושרם ולעונג הרוחני שקנה שבייתה בנפשם. **גדולי** ישראל, צדיקים מופלגים בעלי דרגות גבוהות, חרדו גם מפני איסורים שכמעט עברו עליהם, שלא באשמתם כלל, מפני שבמעלתם הנשגבה עז ואדי הצפצף לקיים את רצון הבורא ללא נדנדו, ובהשלימים מטרה זו שמחו עד אין קץ.

כל יהודי חפץ לקיים את רצון קונו, שהרי לשם כך בראנו, ולפיכך כל יהודי חרד וחושש

מפני עשיית איסורים שאפשר לזקוף אותם לאשמתו, שהרי מי שלומד - יודע ממה להזהר, ומי שאינו לומד...

ראוי לציין כי בספר "מאורות השבת" חלק ד' נלמדות הלכות בורר, החשובות ביותר ונחוצות בכל בית. רבני מאורות הדף היומי מספרים כי יש ומתוך תמימות חסרה מודעות בסיסית באיסורי השבת, וכגון: היו ששחו בתום כי איסור בורר הינו הוצאת קליפות מתוך מאכלים, אך אין הדבר כן אלא כל חפץ שמועדף על פני זולתו מגדירו כפסולת שאסור לבררו מתוכו. זו רק דוגמה אחת מני רבות להלכות הפרושות בהירות בספר מאורות השבת.

ללמוד ולקיים, לשמור ולעשות.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף מח/ב

טומאת מת מצוה - דחוייה או הותרה

נחלקו רש"י ותוספות (ברכות כ"א) אם מה שכהן מיטמא למת מצווה זוהי 'הותרה', או 'דחוייה' בלבד.

הגר"ז סורוצקין זצ"ל, בספרו "אזנים לתורה" (אמור), תולה את מחלוקתם במחלוקת מדרשים; בפרשת טומאת כהנים נאמר (ויקרא כ"א): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אָמַר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאַמְרַתְּ אֲלֵהֶם לִנְפֹשׁ לֹא יִטְמָא בְּעֵמִי". במדרש איכה דרשו שאמירה ראשונה באה לאסור טומאת מת והשנייה להתיר מת מצווה, ואילו במדרש ויקרא רבה דרשו זאת להיפך. בכך, איפוא, נחלקו: אם מלכתחילה נאסר הכל ושוב הותר האיסור למת מצווה, או שהאמירה הראשונה התיירה טומאת מת מצווה, שלא נאסרה כלל באמירה שלאחריה...

דף מו/א ואחר ישתה הנזיר יין

עדיין הוא נזיר

דרש רבי משה אלשיך:

בוא וראה שכבר תמו ימי נזירותו, מותר הוא ביין ועדיין הכתוב קוראהו נזיר, ללמדך שקדושת נזירותו, התעלותו ודרגתו אליה הגיע, לא חלפו ממנו עם גמר ימי הנזירות.

דף מח/א על כל נפש מת לא יבוא - בנפש אדם הכתוב מדבר

נפש מת - לא בבהמה

פירש בעל "ישטח משה":

אי אפשר לקרוא לבהמה 'נפש מת'! בחייה אמנם היא נפש, אולם מכיוון שאין נשמתה נשארת לעולם הבא, אין בה 'נפש מת כלל וכלל'! ("לקוטי בתר ליקוטי").

דף מט/א דאי כתב אביו

הסדר מדוייק

הגמרא אומרת שיש חידוש יותר באיסור להטמא לאם מהאיסור להטמא לאב, שכן האם ודאית מהאב.

לפיכך, אמר בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, מתבאר מה שבאיסור טומאת כהן גדול לקרוביו הקדימה התורה להזכיר את האב, ואילו בהיתר טומאת כהן הדיט לקרוביו, הוקדמה האם.

ככה גדול באה התורה לומר שלא רק לאב שאינו ודאי אין להטמא, אלא גם לאם, ואילו ככה הדיט באה לומר שלא רק לאם שהיא ודאית מותר להטמא אלא גם לאב...

לנהוג כן, שהרי כעת קיימת בפניו המצוה לקבור את המת, ואילו איסור הטומאה אינו קיים מאחר שהותר כליל. אולם, אם איסור הטומאה נדחה כאשר הכהן נתקל ב"מת מצוה", אך לא הותר, אם כן, בשעה זו עומדים בפניו גם איסור הטומאה למת וגם מצוות הקבורה, וממילא אם יכול הוא להנצל מאיסור הטומאה חובתו היא לעשות כן, וודאי שחייב לשכור אחרים שיקברו את המת.

מעשה, כאשר אנו באים לדון אם ניתן להשוות בין איסור הכהן להיטמא, לחילול שבת מחמת "פיקוח נפש", מוטל עלינו לבדוק האם בשניהם מצוות "לא תעשה" הותרה בפני האיסור, שאם לא כן, אין להשוות ביניהם.

ואמנם, לגבי טומאת כהן אומר רש"י (ברכות כ"א) שהיא הותרה מפני מצוות הקבורה, אולם לגבי "פיקוח נפש" כתב הרמב"ם (הלכות שבת פרק ב' הלכה א', עין "כסף משנה") שהשבת נדחית מפני פיקוח נפש. ממילא נדחית השוואתו של בעל ה"זית רענן" בין איסור טומאה לחילול שבת.

אולם, הגרש"ז אויערבך זצ"ל ("מנחת שלמה" סימן ז') פרך חילוק זה של האחרונים, מכיוון שהרשב"א הפוסק שהכהן אינו חייב להזיל מכיסו עבור אחרים שיקברו את המת, הוא עצמו **חולק** על דברי רש"י הנ"ל וסובר, שגם אצל כהן לא הותר איסור הטומאה אלא נדחה. ואם כן, שוב ניתן להשוות את הלכות טומאת הכהן להלכות "פיקוח נפש" ולומר כי כשם שאין הכהן צריך להפריש מעות מכיסו כדי להמנע מטומאה, כך אין אנשי העיר חייבים לממן את שכירת העגלה והסוסים לחולה המסוכן.

דוגמא אקטואלית לנידון זה, מצאנו בספר "שמירת שבת כהלכתה" (פרק ל"ב ס"ק קס"ו ו"מנחת שלמה" שם) הכותב כי "מותר להדליק את האור בשביל החולה שבסכנה, אף אם אצל שכנו ישנה מנורה **דלוקה**, אלא שהעמדתה לרשות החולה תגרום לשכן צער וסבל גדול" [כגון שישן ויש צורך להעיר אותו]. להלכה, נחלקו גדולי הפוסקים ז"ל בדין זה (ס"ק קס"ו) והש"כ נקט כדעת רבו הגרש"ז אויערבך זצ"ל שהתיר.

דף מז/א היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה

עיכוב קבורת המת לכבודו, אימת?

כמבואר במשנתנו, אף על פי שכהן גדול ונזיר אסורים להיטמא אפילו לשבעת קרוביהם, מכל מקום "למת מצוה" מצווים הם להיטמא.

דיני "מת מצוה", אימת? דין זה אינו אלא אם מוטלת בפניהם גופתו של מת המצוה, או ראשו ורובו, או גולגולתו ושדרתו, אך לאברים אחרים של הנפטר לא התיירה התורה להיטמא. אולם, אם הם כבר נטמאו לנפטר וקברוהו, ולאחר מכן מצאו אבר מגופו שנעלם מהם בשעת הקבורה, מצווים הם לחזור ולהיטמא לאבר זה לבדו ("שולחן ערוך" יו"ד סימן שע"ד סעיף ב').

לפני כשלושים שנה נהגו בתי חולים מסויימים לנתח גופות של חולים שנפטרו בתחומם, ללא נטילת רשות מבני משפחותיהם ובניגוד לרצונם. בעקבות כך שלח אחד מרבני ארץ הקודש מכתב אל הגר"מ פינשטיין זצ"ל, בו הוא כלל נידונים אחדים שעלו כתוצאה ממצב עגום זה.

בני המשפחות שאברי יקיריהם נגזלו, הסתפקו אם גם כאשר גופות יקיריהם מובאות אליהם חסרות אברים שונים, הם יכולים לעכב את הקבורה לכבודו של הנפטר שיבואו רבים להלוויתו, כפי שנפסק ב"שולחן ערוך" (יו"ד ס"י שני"ז סעיף א'), או שמא דין זה שאפשר לעכב את קבורת המת לכבודו, הינו דווקא כאשר כל גופו של הנפטר מובא לקבורה, אך כאשר קוברים רק חלקים ממנו, חובה להביאו לקבורה בלא כל עיכוב. בדברי השאלה, נתבקש בעל ה"אגרות משה" להגדיר במדוייק העדרם של אלה אברים גורמים לכך שהנפטר לא ייחשב כמת שלם אלא כאברים אברים, שחייבים להביאם לקבורה ללא עיכוב.

על פי הדברים הנזכרים, דן הגר"מ פינשטיין זצ"ל, האם אמנם חלוק דינו של גוף שלם ושדרה וגולגולת משאר אברים, כפי שהתבאר לגבי מת מצווה ועל כן יש לעכב הלויה לכבוד הנפטר רק כאשר מביאים לקבורה את כל גופו או את שדרתו וגולגולתו, אולם אברים אחרים יש להביא לקבורה מיידית בלא כל עיכוב. בסוף דבריו מכריע ה"אגרות משה" כי אף אם מובא לקבורה אבר בודד בלבד, אם אבר זה נותר מכל גופת המת ואין אפשרות להביא את שאר אבריו לקבורה, נחשבת הקבורה הזו כקבורת אדם שלם שיש להקפיד על כבודו ואם כן ניתן לעכב את הקבורה כדי לערכה ברוב עם.

עיכוב קבורת מת כדי לשתפו במחאה: שאלה נוספת ברוח אותם ימים הובאה שם, אם אסור לעכב את הקבורה כדי להביא גופת נפטר שחוללה לכינוס המונים המוחים נגד ביזוי המתים, מאחר שלמת עצמו לא תצמח שום תועלת מביזויו. למעשה כתב ה"אגרות משה" שהדבר מותר כדי להרבות את כבוד המתים, שכן על ידי כך יתבטל מנהג זה של ביזוי המתים.

דף נ/א חלב המת שהוא שלם והתיכו

כניסה לאהל בו קבור "סבון יהודי" ואפר הנשרפים

לאחר מלחמת העולם השנייה הופנתה אל הגרמני וייס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" חלק א' סימן ל') שאלה כאובה שעלתה בעקבות מאורעות הימים ההם.

קבוצת יהודים שניצלו מגיא ההריגה, הצליחו לשמור עמם אפר גופות של מקצת חבריהם שנשרפו על קידוש ה' בימיה האחרונים של המלחמה. קבר קטן נכרה בשטח מקורה בחצר הקהילה ובתוכו הונח אפר הקדושים. כמו כן טמנו הניצולים בקבר זה סבוני "ריף", ששמורים היו עמם - סבונים אשר יוצרו מן החלב של גופות יהודים שנרצחו על ידי הנאצים ימ"ש. מציאות זו יצרה שאלה לכהנים בני המקום, האם עליהם להימנע מכניסה למקום הקבר, שכן יש לחשוש שהמקום בו קבורים אפר הנפטרים והסבונים נחשב כאהל המת.

בעל "מנחת יצחק" מחלק שאלה זו לשני נושאים נפרדים. האחד, האיסור לכהנים להכנס לאהל משום אפר הנשרפים, והשני האם אסורה כניסת לכהנים לאהל המת, מפני הסבונים הקבורים בו.

כלפי הנושא הראשון הוא מכריע שאין בכך חשש, כפי שפוסק הרמב"ם (הל' טומאת מת פ"ג ה"י), ש"אפר השרופין טהור". כלפי הנושא השני כותב בעל "מנחת יצחק", שעצם הדבר שסבונים אלו יוצרו מחלב אדם אינו מוסכם, וגם אם אכן הם יוצרו מחלב אדם, יש מקום להקל שאינם מטמאים, שהרי מבואר בסוגייתנו, כי חלב המת שהותך אינו מטמא אלא בשתי תנאים: א. לאחר ההתכה גדלו כשיעור כזית. ב. חתיכת החלב המקורית שהותכה היתה כזית. אולם, אם גוש השומן הנמצא בפנינו הותך ממספר חתיכות חלב שאף לא אחת היתה בשיעור כזית, אין השומן מטמא.

מעתה, יש מקום לומר שסבונים אלו לא יטמאו, שהרי יתכן שהחלב ממנו נוצר הסבון מפורד היה למספר חתיכות אשר גודל כל אחת מהן לא היה כזית, ואין השומן מטמא. ה"מנחת יצחק" מצרף ספק זה לצדדים המכריעים להקל ופוסק שהכהנים רשאים להכנס למקום קבורה זה.

נזיר דף נא/א חוץ מן השינים והשער

האם יש צורך לברר את מקור השער של פאה נכרית?

מבואר בסוגייתנו, ששערות המת מטמאות כל עוד הן מחוברות לגופו, אך שיער שנגזז מן המת אינו מטמא.

האם מותר להשתמש בשער שנלקח ממת? למרות ששער שנגזז מן המת אינו מטמא, נחלקו הראשונים אם מותר להשתמש בו וליהנות ממנו, שכן, כידוע, מת אסור בהנאה (טור"ו ו"שולחן ערוך" יו"ד סימן שמ"ט סעיף א'), ויש להסתפק האם שערות המת כלולים באיסור זה. דעת הרמב"ם (הלכות אבל פרק י"ד הלכה כ"א) היא, שמותר להנות משער שנגזז מן מת. אולם ה"טור" (יו"ד סימן שמ"ט) חולק וסובר, ששער המת אסור בהנאה (עיי' עוד "מנחת חינוך" מצוה רס"ג אות י"ג עמוד רפ"ו טור א' בהוצאת מכון ירושלים).

הפוסקים דנו רבות לגבי השימוש ב"פאה נכרית" לכיסוי הראש. חלק מהפוסקים האוסרים לחבוש פאה נכרית ככיסוי לראש, העלו, בנוסף לנימוקיהם, סברא מעניינת לאסור את עצם השימוש ב"פאה הנכרית" שכן, בזמנם היו הפאות הנכריות מיוצרות משער שנגזז ממתים, ועל כן יש להימנע מחבישת פאות אלו מאחר שהשימוש בהן כרוך באיסור הנאה ממת.

אחד מן הפוסקים החוששים לאיסור זה הוא רבי אברהם תאומים זצ"ל, אשר בספרו שו"ת "חסד לאברהם" (מהדורה תניינא חלק אה"ע"ז סימן פ"ז) כותב, שנוסף בזמנינו איסור חדש, שרוב הפאות מיוצרות משער מתים. בדבריו הוא מוסיף ואומר, שלמרות שפאות אלו מיוצרות משער גויים, מכל מקום, מאחר שאף מתי הנכרים אסורים בהנאה מדרבנן, ויתכן שאף מדאורייתא, אסור להשתמש בפאות אלו.

בימינו רוב הפאות מיוצרות מחומרים סינטטיים למיניהם ואינן עשויות משער אדם, למעט פאות המיוצרות בהזמנה מיוחדת אשר חלקן עשויות משער אדם. גם אותן אין מייצרים משערות מתים, אלא רוכשים אותן מאנשים המגדלים את שערותיהם כדי למוכרן תמורת סכום הגון, ועל כן כיום אין לחשוש לאיסור זה של הנאה מן המת.

גם כשמתלבשים בשבת יש הלכות בורר

את הלכות שבת לומדים עם כל המשפחה, בשולחן השבת להזמנת הספר 1-700-500-151

מאורות השבת

חידוש לכל המשפחה בכל שבת מחדש

דף נא/א רקב הבא מן העקב מהו
מלאך המות שבאדם
 באבות דרבי נתן נאמר בשם רבי יוסי הגלילי כי "כל מה שברא הקב"ה בעולם - ברא באדם", בגוף האדם ישנם הרבה דברים המסמלים דברים מן העולם. בין היתר נאמר כי "מלאך המות באדם - אלה עקביו של האדם".
הגאון בעל "צפנת פענח" מבאר זאת על פי דברי בעלי התוספות בסוגייתנו (ד"ה "רקב"): רקב הבא מן העקב מהו - "ולפי שבעקבו של אדם יש בו עובי בשר שאין בו חיות" בשר עקב זה "המת" מסמל את מלאך המות שבאדם... (אישים ושיטות, 104).

לעילוי נשמת
 הר"ר **אפרים יעקב פולק** ז"ל
 ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע ג' באייר תשד"ם
תנצב"ה
 הונצח ע"י משפחות **פולק**,
קרפין, ומי זהב שיחיו

הצטרף עכשיו למעגל הלומדים
הגיע הספר לחודש אייר

יתן חלקנו - ספר לימוד יומי, בחלוקה חודשית - בכל יום משנה אחת, הלכה אחת ואגדתא.
מנוי וקל! בכל חודש ספר חדש מגיע אליך!
חייג עכשיו: 1700-500-151
ניתן להשיג בחנויות הספרים

מאורות הדף היומי

Main Office: **משרד ראשי:**
 רח' ווגמן 1 (פינת התם סופר 5)
 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL ת.ד. 471 בני-ברק
 טל: 03-5775333
 Tel: +972-3-5775333
 פקס: 03-7601020
 Fax: +972-3-7601020
 E-mail: meorot@meorot.co.il אימייל:

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 1-700-500-151